

15

evropski forum

mesečnik za evropske integracije

broj 5

maj 2004.

godina druga

TEMA BROJA:

MAJ 2004: NOVI LIK EVROPE

- **Nadomak sna o ujedinjenom kontinentu**
- **Heder Grejbi:** *Šta pridruživanje EU-u može da promeni, a šta ne*
- **Kristofer Paten:** *SCG kao tragična priča*
- **Andraš Inotai:** *Predvodnici i sledbenici u Evropi u "dve brzine"*
- **Srđan Majstorović:** *Evropa pomaže komšijama*
- **Predlog Rezolucije o evropskoj budućnosti Srbije**

Objavljeno kao dodatak
nedeljnika **VREME**
br. 699 od 27. maja 2004.

Predlog Rezolucije o evropskoj budućnosti Srbije

Imajući u vidu usvajanje Ustavne povelje Državne zajednice Srbije i Crne Gore, kojom su odnosi između dveju republika postavljeni na nove osnove i koja u preambuli predviđa, kao jedan od ciljeva zajednice, "uključenje u evropske strukture, a naročito u Evropsku uniju";

Pozdravljajući istorijsku odluku da se Evropska unija proširi 1. maja 2004. godine sa deset novih članica, čime Unija postepeno prerasta u panevropsku integraciju;

Imajući u vidu odredbe Ugovora o osnivanju Evropske unije, kojim se predviđa da "svaka evropska država može da zatraži da postane članica Evropske unije", kao i odluke Evropskog saveta iz Feire i Soluna kojima je naznačeno da su sve zemlje Jugoistočne Evrope "potencijalni kandidati za članstvo" u Evropskoj uniji,

Imajući u vidu nastojanje Srbije i Crne Gore da ostvari ekonomski napredak u uslovima demokratije, kao i da unapredi uslove života i rada svakog građanina, poštovanje prava, ljudska i manjinska prava, saradnju sa susedima u skladu sa evropskim vrednostima i standardima

Narodna skupština Republike Srbije
donosi

Rezoluciju o evropskoj budućnosti Srbije

Narodna skupština Republike Srbije:

1. Pozdravlja proces evropske integracije koji ima za cilj da u okviru Evropske unije u dogledno vreme uključi ceo region Jugoistočne Evrope, uključujući Srbiju i Crnu Goru;

2. Izražava uverenje da prijem Srbije i Crne Gore u punopravno članstvo Saveta Evrope predstavlja još jedan korak ka integraciji naše

zemlje u evropske strukture;

3. Izražava punu saglasnost svih demokratskih političkih činilaca zastupljenih u Skupštini Srbije da pruže pun doprinos u naporima Srbije i Crne Gore da se ispune kriterijumi iz Kopenhagena neophodni za ulazak u Evropsku uniju, kao i politički i ekonomski preduslovi za ubrzanje procesa pridruživanja Evropskoj uniji. U tom smislu, Narodna skupština izražava punu opredeljenost da deluje u cilju ostvarivanja svih preduslova za podnošenje zvanične kandidature za članstvo u Evropskoj uniji, kao dugoročnog društvenog, državnog i političkog cilja Srbije i Srbije i Crne Gore;

4. Izražava punu spremnost da se ispune svi neophodni preduslovi potrebni za ubrzanu integraciju u Evropsku uniju, uključujući poštovanje prava čoveka i manjinskih prava, ispunjenje međunarodnih obaveza Srbije i Crne Gore, saradnju sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju u Hagu, unapređenje saradnje sa susednim i zemljama regiona;

5. Zalaže se za što efikasniji rad zajedničkih organa Srbije i Crne Gore i formiranje svih neophodnih institucija, kao i preduzimanje mera za jačanje saradnje sa Evropskom unijom. U tom smislu, poziva organe Republike Srbije i Republike Crne Gore da u saradnji sa nadležnim telima državne zajednice Srbije i Crne Gore kompletiraju Akcioni plan harmonizacije zajedničkog tržišta Srbije i Crne Gore i usvoje druge potrebne mere, kako bi bio nastavljen ubrzan proces približavanja Evropskoj uniji.

Posebno naglašava potrebu brzog zaključenja sporazuma o trgovini tekstilnim proizvodima sa Evropskom unijom, kao prvog koraka

u procesu uspostavljanja ugovornih odnosa Evropske unije sa Srbijom i Crnom Gorom;

6. Poziva organe državne zajednice Srbije i Crne Gore da u saradnji sa republičkim organima preduzmu sve neophodne mere i akcije kako bi tokom 2004. godine bili ostvareni uslovi za otvaranje pregovora o sklapanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom. Narodna skupština Republike Srbije izražava spremnost da u ovom procesu pruži svoj puni doprinos;

7. Naglašava potrebu ubrane harmonizacije propisa Republike Srbije sa zakonodavstvom Evropske unije. U tom smislu, obavezuje organe Republike Srbije da uspostave odgovarajuću koordinaciju. U ovom kontekstu, Narodna skupština ukazuje na potrebu usklađivanja propisa i mera u Srbiji sa preporukama "Konsultativne radne grupe SRJ-EU" i "Unapređenog stalnog dijaloga SRJ-EU", kao i sa drugim preporukama evropskih institucija, poput preporuka iz godišnjeg izveštaja za 2003. godinu o procesu stabilizacije i pridruživanja Evropske komisije;

8. Traži od državnih organa Srbije i Crne Gore da posebnu pažnju u narednom periodu posvete sledećim merama: - Usvajanju strategije ubrzanog približavanja Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji,

- Usvajanju programa mera harmonizacije prava Republike Srbije sa zakonodavstvom Evropske unije u narednoj godini,

- Realizaciji mera dogovorenih na samitu EU – Zapadni Balkan u Solunu, uključujući i jačanje saradnje parlamenata,

- Promociji interesa, ciljeva i pozitivne slike Srbije u državama članicama Evropske unije, a posebno u strukturama Evropske unije,

- Širenju evropskih vrednosti i upoznavanju sa ciljevima i značajem ulaska u Evropsku uniju u javnosti Srbije;

9. Poziva Skupštinu Srbije i Crne Gore i Skupštinu Republike Crne Gore da se pridruže ciljevima ove rezolucije;

10. Tekst ove rezolucije biće dostavljen Evropskom parlamentu, Evropskoj komisiji, Savetu ministara Evropske unije, kao i državama članicama Evropske unije.

U Beogradu, maj 2004. godine

Inicijativu za usvajanje Rezolucije o evropskoj budućnosti Srbije Građanski savez Srbije (GSS) podneo je 14. maja Narodnoj skupštini Republike Srbije, i nju su već podržali poslanici poslaničke grupe Demokratske stranke, kao dobru polaznu osnovu za raspravu o donošenju rezolucije i usaglašavanje njenog teksta. GSS predlaže da sve poslaničke grupe Narodne skupštine u daljem radu na ovom dokumentu sarađuju sa stručnjacima Evropskog pokreta u Srbiji, nevladinom organizacijom koja je učestvovala u Inicijativi.

Ksenija Milivojević, predsednica Odbora za evropske integracije Narodne skupštine, najavila je da će radna verzija Rezolucije biti gotova najkasnije do sredine juna, posle čega će se voditi javna rasprava, a konačnu reč daće poslanici. "Za donošenje Rezolucije neophodan je politički konsenzus, jer ona treba da pokaže spremnost naše države da će iстраjati na evropskom putu", istakla je ona.

Obavezujući ugovor sa građanima

Dogovor najvažnijih političkih snaga omogućio bi potreban nacionalni konsenzus o važnoj temi, koja po prirodi stvari ujedinjuje, umesto da pravi dodatne raskole u političkoj sferi

PIŠE:
DR JOVAN TEOKAREVIĆ

Ideja o rezoluciji Skupštine Srbije o evropskoj budućnosti Srbije konačno je i formalno pokrenuta i zaslužuje veliku pažnju i podršku. "Evropski forum" svesrdno nudi i jedno i drugo, ne samo i ne prvenstveno zato što smo se za to zalagali još u prvom

našem broju, januara 2003. godine.

Ovakva rezolucija, pod uslovom da je podrže svi u Skupštini i to što brže moguće – a najbolje pre predsedničkih izbora – mogla bi da ima nekoliko dobrih posledica po nezavisnu situaciju koju imamo u političkom životu uopšte, i posebno u odnosima sa Evropskom unijom.

Kraj kalkulacijama i odugovlačenju

Prvo, sama formula "evropska budućnost Srbije" značila bi da su se sve parlamentarne stranke složile oko strateškog pravca koji Srbija treba da sledi, odnosno da ga još jednom potvrde, u formi svojevrstnog ugovora sa građanima Srbije. Na "Starom kontinentu" taj magistralni put zaista nije teško odabrati, jer svi žele da budu (a neki slični nama već i jesu) u Evropskoj uniji. Iako i mi formalno delimo taj cilj sa drugima, i dalje previše kalkulišemo i odugovlačimo, pa smo zato i na kraju liste potencijalnih kandidata za članstvo u EU. Članska karta Unije je, naravno, manje važna od potrebe da i naš politički i ekonomski život uredimo na osnovu načela i standarda koje danas prihvataju i članice EU-a i one zemlje (kao Švajcarska i Norveška) kojima do standarda jeste, ali ne i do članske karte. Zaista, ako je nešto dobro i Francuzima i Litvancima i Rumunima, kako može biti loše građanima Srbije?

"Evropska budućnost" podrazumeva mnogo stvari koje kao nacija i država moramo uraditi, da bismo za sobom ostavili što više loših stvari

iz prošlosti, tj. da bismo uopšte imali pristojnu budućnost. Ispunjavanje formalnih uslova za prijem u EU jeste neophodno, ali je presudno da imamo vladavinu prava, efikasnu tržišnu privredu, konsolidovanu demokratiju, javnost koja podstiče, a ne anatemizuje razlike...

EU kao ujedinjujuća ideja

Drugo, ovakav dogovor najvažnijih političkih snaga omogućio bi potreban nacionalni konsenzus o važnoj temi, koja po prirodi stvari ujedinjuje, umesto da pravi dodatne raskole

u političkoj sferi. Oko ideje koja je – po istraživanjima javnog mnjenja – najprivlačnija od svih drugih, i to svim građanima, bez obzira na političke preferencije, sada bi, dakle, mogle da se okupe ne samo političke partije, već i nevladine organizacije, sindikati i strukovna udruženja... svi koji zastupaju neke interese u našem društvu.

Takav stepen sabiranja političke energije bio bi onda dobra osnova kako za mobilizaciju, tako i za jasno utvrđivanje odgovornosti vlasti da ostvari rezultate. Vlast bi morala ovaj ugovor da shvati krajnje ozbiljno, i da ne gundđa protiv njegovog asimetričnog karaktera: obaveze su, naravno, na strani vlade, a građani se po nepisanom ugovoru obavezuju samo na to da će dobar rad nagraditi većinskom podrškom na izborima. Nacionalni konsenzus ovakve vrste mogao bi da deluje i u drugačijem

smeru: ako neka partija ne želi da bude deo tog glavnog toka, rizikovaće razlaz sa preovlađujućim brojem birača koji sa ubedljivom većinom danas tvrde da im je Evropa prvi i najvažniji cilj. Ukoliko, pak, deo elektorata svoje evropejstvo pokaže glasanjem za anti-evropske političke opcije, ispravićemo istraživače javnog mnjenja i sa realnom slikom stanja pred sobom ponovo razmišljati o mogućnostima evropeizacije Srbije.

Naravno, partije koje prihvate konsenzus moraću da budu pod budnim okom javnosti, te da odsad mnogo pažljivije sameravaju svoje ponašanje sa obećanjem da će Srbiju voditi ka Evropskoj uniji.

Ciljevi i sredstva

Treće, formula "evropska budućnost Srbije" je, isto tako, perspektiva iz koje se mogu drugačije sagledati mnogi naši problemi, od nerazvijenosti, pr.eko Kosova, do kritičkog suočavanja sa sopstvenom nedavnom prošlosti. Drugačiji ugao gledanja u stanju je da ponudi i rešenja za probleme koje smatramo nerešivim, ali je i jedina perspektiva koja nudi pomoć i strane partnere za to. Za zemlju i naciju koja je tako dugo bila izolovana, kao što smo mi bili, tako nešto ima mnogo veći značaj od uobičajenog.

Najzad, ova perspektiva bi i političkim elitama i građanima mogla jasnije da pokaže vezu između evropskih ciljeva i sredstava potrebnih da se oni ostvare. Upravo u izboru sredstava – dakle konkretnih koraka koji vode do sopstvenog preobražaja na bolje, pa onda i do

kapije Evropske unije – kod nas ima najviše nerazumevanja. Dobrom delu vlasti i građana tako se, na primer, čini normalnim da u Uniju želimo i možemo bez suđenja optuženima za ratne zločine. Hteli bismo, takođe, sve prednosti članstva evropskog kluba, ali besplatno, bez mnogo rada i uslovljavanja. Konsenzus o "evropskoj budućnosti" nije, dakle, neobavezujući skup lepo složenih fraza. Reč je, naprotiv, o dokumentu koji stvara i donosi mnogo obaveza, podrazumeva ozbiljnu odgovornost.

Parlamentarni dogovor o kojem je reč nije svakako lek za sve bolke od kojih patimo, ali je poluga koja nam treba, posebno u ovom trenutku dramatičnog zaostajanja na putu ka Evropskoj uniji.

Autor je docent na Fakultetu političkih nauka i direktor BeCEI-a

Bez “recepta” za uspeh tranzicije

Evropska unija nije lek za slabe institucije i nedostatak političkog konsenzusa. Očekivano članstvo u EU-u može biti upotrebljeno kao podsticaj ekonomskog uspeha samo ako u zemlji već postoje široka politička podrška za neophodne reforme i institucionalna sredstva za primenu mera koje EU od nje zahteva

PIŠE:
DR HEDER GREJBI

Ne možemo očekivati da će perspektiva pridruživanja Evropskoj uniji imati jednake transformativne posledice na Jugoistočnu Evropu kao što je imala na kandidata iz srednje Evrope. EU trenutno nije u stanju da ponudi modele upravo u onim oblastima koje su zemljama Jugoistočne Evrope možda najznačajnije. Unija jednostavno ne zna šta treba da uradi u vezi s nekim najosetljivijim i najtežim pitanjima u regionu, kao što su status i tretman manjina, ljudska prava, korupcija, organizovani kriminal... Potencijalni kandidati treba da ispune političke kriterijume, ali EU nema demokratski *acquis* na osnovu kojeg bi mogla da im ponudi iskustva.

Države članice EU-a među sobom se prilično razlikuju po politikama u određenim oblastima, kao što je obezbeđivanje dvojezičnog obrazovanja za decu iz etničkih manjina ili sprečavanje korupcije u javnom sektoru. Iako su članice deo zajednice nacija i dele norme o tome šta jeste a šta nije prihvatljivo ponašanje države, najveće dileme demokratije ne mogu da se reše oslanjanjem na neki kodifikovan set pravila iz zakonodavstva Evropske unije.

Što se regiona tiče, u mnogim zemljama jednostavno još ne postoje osnovne pretpostavke za iskorišćavanje pogodnosti koje EU može da ponudi. Najvažnije su:

- državna administracija koja dobro funkcioniše,
- natpartijski konsenzus o važnosti pridruživanja Evropskoj uniji i o potrebi da se za to sprovedu odgovarajuće reforme,
- strane direktne investicije koje bi činile celinu zajedno sa reformama i ekonomskim rastom.

Snažna država i efikasna administracija neophodne su da bi kandidatkinje odgovorile na podsticaje Unije. EU pregovara sa malim izvršnim timom, od kojeg se očekuje da koordinira proces pripremanja zemlje za članstvo. Taj

tim mora da ima jaku političku podršku, tako da može da izađe na kraj s prioritetima drugih ministarstava, a treba da bude i veoma stručan u harmonizaciji zakona, često odbacujući prigovore iz parlamenta. Takođe, sudstvo treba da bude sposobno da sprovodi zakone inspirisane pravom EU-a, ili će u suprotnom ići naru ku kulturi nepridržavanja zakona.

U slučaju slabih država – kao u nekoliko balkanskih zemalja – zahtevi Unije teško da će biti ispunjeni, a zemlja neće biti u stanju da iskoristi *twining* projekte, pomoć za pripreme i tehničku pomoć koju pruža EU. Tu leže dve opasnosti. Prva je da bi proces pridruživanja Evropskoj uniji mogao da dovede do cepanja birokratije na dva dela, od čega bi oni najbolji radili na “evropskim poslovima”, dok u ostatku javne administracije ne bi došlo do poboljšanja. Druga opasnost je širenje jaza između usvajanja i primene zakonodavstva.

Osnovni natpartijski konsenzus takođe je od suštinske važnosti, da bi obezbedio konzistentnost politike prema Evropskoj uniji u toku više vlada. U suprotnom, napor vlada se gube, a zemlja nema koristi od teško postignutih reformi koje su već primenjene, što onda utiče na dalje gubljenje iluzija među biračima.

Strane direktne investicije su ulje koje “podmazuje” točkove evropske integracije, jer donose kapital, veštine i znanje, poslove i nadu. Zemlje koje sprovode ekonomske reforme i dobijaju kao posledicu investicije iz inostranstva istovremeno su tako i nagrađene i hvaljene od strane Unije, što onda ohrabruje naredne strane ulagače, a tim državama omogućava da sprovedu sledeću fazu reformi. Ako, pak, ima malo stranih direktnih investicija, problemi deindustrijalizacije samo se povećavaju, što znači da pristup tržištu donosi malo koristi jer oni ne mogu da izvezu ono što bi potrošači u Evropskoj uniji želeli da kupe.

Moglo bi, dakle, da se zaključi da odnos procesa pridruživanja i domaćih reformi neće imati isti efekat kao u srednjoj Evropi. Štaviše, države Jugoistočne Evrope razlikuju se po svojim ekonomskim strukturama, političkim sistemi-

ma i društvima, tako da će proces pridruživanja Evropskoj uniji najverovatnije imati različite posledice na raznim stranama. U nastavku ćemo videti koja su to dva metoda pomoću kojih bi EU trebalo da konkretno planira proces pridruživanja, uzimajući u obzir pomenu-tu različitost.

Članstvo u EU-u kao motiv daljih reformi

Najvažnija posledica perspektive članstva u EU-u je njena uloga kao sidra reformskog procesa. Želja za pridruživanjem Evropskoj uniji bila je jedan od najsnažnijih podsticaja za sprovođenje reformi u regionu. Kroz zadatke koje je godišnje postavljala Evropska komisija, EU je obezbeđivala stalni spoljni pritisak i na sledeće vlade, i tako je pomagala da se osigura kontinuitet reformskih napora. Uloga reformskog sidra, koju nudi perspektiva članstva, bila je ojačavana osetnim koristima koje su dolazile iz napretka reformi, kao što su dodatna pomoć, povlastice za trgovinu, politička podrška.

Mogu li se ove prednosti iskoristiti kao vodeća ideja za države Jugoistočne Evrope u toku dugog perioda teških i bolnih reformi? Da, ali

Izašao je **treći broj** internet publikacije

na engleskom jeziku **“EUROPEAN BALKAN OBSERVER” (EBO)** –

zajedničko izdanje Beogradskog centra za evropske integracije i Bečkog instituta za međunarodne ekonomske studije. U istraživanjima i komentarima koje objavljuje, **“EBO”** se bavi integracijom Balkana u EU. Urednik: Dr Florian Bieber,

<http://www.wiiw.ac.at/balkan>

samo ako zemljama Unije predoči jasan vremenski plan primanja pomoći. Kada se perspektiva članstva u EU-u smanji, teže je prevazići domaću političku opoziciju tako što će se opravdavati teški izbori u ime zahteva Unije. Sporija reforma, opet, neposredno utiče na smanjenje efikasnosti i investicija iz inostranstva. Investitori su mnogo sigurniji kad ulazu novac u zemlju koja je od Evropske unije dobila pečat podrške.

Kada države iz Jugoistočne Evrope budu zatražile članstvo, i one će najverovatnije otkriti da napredak ka članstvu u Uniji pomaže reformama, dok se gubitak podrške reform-

skom procesu veoma loše odražava na strana ulaganja. U skladu s tim, gubitak tempa u reformama najverovatnije smanjuje iznose stranih ulaganja, a može dovesti i do zatvorenog kruga smanjenih investicija i usporenijih reformi. Zato možda nije dobra ideja da se zatraži članstvo u EU-u sve dok zemlju očekuje dug period do članstva, uz mnogo napora i razočaranja.

Zahtevi pridruživanja nisu i zahtevi razvoja

Budući aspiranti trebalo bi da znaju cenu priprema za pridruživanje Evropskoj uniji. Za one zemlje koje se najverovatnije neće pridružiti Uniji u sledećih deset do dvadeset godina nije optimalno rešenje da ulože ogromne napore u dostizanje standarda EU-a i harmonizovanje sa njenim politikama skrojenim za razvijene tržišne privrede, ako bi se ovo radilo na uštrb neposrednih politika koje bi mogle da osiguraju održiv ekonomski rast. Politike Unije često je teško primeniti i njima upravljati.

Za zemlje koje će se, po svojoj prilici, pridružiti uskoro, ukupne koristi od članstva u EU-u sigurno nadmašuju kratkotrajnu cenu nedovoljno dobrih politika i regulatornih režima. Zemlje koje ipak imaju malo nade da će ispuniti sve zahteve za mnogo godina trebalo bi da iskoriste eventualnu perspektivu članstva kao podsticaj za preduzimanje osnovnih reformi, umesto što se koncentrišu na detalje modela raznih politika Unije. Za ove zemlje, EU treba da razvije "osnovni *acquis*", koji se može iskoristi kao vodič za reforme i ne treba da predstavlja skup monolitnih pravila.

Proces pridruživanja Evropskoj uniji suštinski je zasnovan na modelu prethodnih proširenja i

BeCEI i Fondacija "Fridrih Ebert" pokrenuli su nedavno zajednički projekat "**MONITORING PROCESA INTEGRACIJE SCG U EVROPSKU UNIJU**".

Tim nezavisnih stručnjaka pratiće promene u najvažnijim oblastima ovog procesa i na kraju godine objaviti knjigu sa svojim nalazima i preporukama, na srpskom i engleskom jeziku.

nije dizajniran da bi pomogao i ohrabrio privrede u tranziciji. Zato struktura podsticaja i ograničenja u odnosu na ekonomske i regulatorne politike može da bude neodgovarajuća za zemlje koje se suočavaju sa ozbiljnim problemima razvoja ili obnove. Autori programa u Uniji misle da pridruživanje i tranzicija zahtevaju iste politike. No, iako su mnoge politike u procesu pridruživanja potrebne za uspešnu ekonomsku transformaciju, aplikanti su primorani da primenjuju one politike Evropske unije koje su bile ranije razvijene za napredne, industrijalizovane privrede, a ne za privrede u tranziciji, i zato često zahtevaju složenu institucionalnu strukturu za primenu, koja se u mnogim delovima Jugoistočne Evrope ne može naći u razvijenom vidu.

Određene politike EU-a su još i dodatno neodgovarajuće za privrede zemalja Jugoistočne Evrope, na primer poljoprivredna politika, kao i skupi delovi ekološke i socijalne politike. Ovo nije čudno, jer EU nije agencija za razvoj, već preklub sa probranim članstvom. Unija bi možda trebalo da unapredi svoje razvojne kapacitete, da bi pomogla budućim članovima u njihovom

dostizanju prethodnih.

Iskustvo Bugarske i Rumunije u prošloj deceniji sadrži važne lekcije za ostatak regiona. Proces pridruživanja ne garantuje ni ekonomski uspeh niti realizaciju vladinih programa. On može da pomogne da se reforme utemelje, ali EU nije u stanju da obezbedi druge neophodne pretpostavke, kao što su institucionalna sposobnost da se primene zakoni i pravila, ili kao što je politički konsenzus koji obezbeđuje kontinuitet u toku trajanja više vlada. EU pomaže vladama da prevaziđu protivljenje nepopularnim merama, ali Unija ima malo sankcija na raspolaganju koje bi mogla da upotrebi protiv vlada nespremniha da sarađuju: EU može samo da ohrabruje, ne i da nameće svoju volju. Budući aspiranti će shvatiti da će aplikaciju za članstvo u EU-u moći da upotrebe kao sredstvo sopstvenog ekonomskog uspeha jedino ako već imaju široku političku podršku za neophodne reforme, kao i odgovarajuća institucionalna sredstva kojima su u stanju da primene mere koje EU od njih zahteva. Evropska unija nije lek za slabe institucije i nedostatak političkog konsenzusa.

Autorka je zamenica direktora londonskog Centra za evropsku reformu i član Saveta BeCEI-a

Bolno odrastanje

Datum proširenja	Zemlje	% povećanja stanovništva EU	%povećanja BDP	BDP po stanovniku kao % dotadašnjeg proseka EU
1973	Britanija, Danska, Irska	33,4	31,9	95,5
1981	Grčka	3,7	1,8	48,4
1986	Portugalija, Španija	17,8	11	62,2
1995	Austrija, Finska, Švedska	6,3	6,5	103,6
2004	Kipar, Češka, Estonija, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka, Slovenija	19,6	9,1	46,5

Izvor: "Economist"

Nadomak sna o ujedinjenom kontinentu

Evropa nikad nije bila bliža ostvarenju ideje o "zajednici evropskih naroda", ali ni dalja od odgovora kako će izgledati njena budućnost

Teško da će se za Evropsku uniju ubuduće govoriti da predstavlja "ekskluzivni klub": od 1. maja ona više nije "petnaestorka", već "dvadesetpetorka", zajednica sa 454 miliona žitelja, teritorijom od gotovo 4000 kilometara kvadratnih i svega nekoliko država koje su, bilo sopstvenom voljom ili zato što (zasad) ne ispunjavaju uslove, ostale izvan njenog članstva. Ulaskom deset novih članica, od kojih osam bivših komunističkih zemalja istočne i centralne Evrope (Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska, Slovenija, Litva-

nija, Letonija, Estonija) i dve ostrvske države (Malta i Kipar), dovršeno je dosad najveće i najprotivrečnije proširenje EU-a, koje se s pravom ocenjuje kao "istorijsko".

Mnogi ga nazivaju "krajem stare i početkom nove ere Evrope", pri čemu jedni time misle na ostvarenje davnašnjeg sna o "ujedinjenim evropskim narodima" i nepodeljenom kontinentu koji uživa u miru, stabilnosti, demokratiji i ekonomskom napretku, a drugi strahuju da će biti teško, gotovo nemoguće uspešno

upravljanje jednim ovako glomaznim nadnacionalnim organizmom, i da levijatan, sastavljen od tolikog broja veoma različitih delova, neće moći normalno da funkcioniše. Zabrinjava i činjenica da, i pored toga što su ispunile osnovne političke, ekonomske i druge uslove, nisu sve nove članice na istom nivou razvoja u odnosu na Uniju i međusobno, i te razlike će se zadržati još neko vreme. Zato se o današnjoj EU može govoriti kao o veoma raznolikoj zajednici "u više brzina".

Po svojoj ekonomskoj razvijenosti, većina novih članica zaostaje bar za trećinu, ako ne i znatno više, za sadašnjom „petnaestorkom“. Procenjuje se da će, na primer, Sloveniji u najboljem slučaju biti potrebno bar 20 godina da dostigne nivo životnog standarda EU-a koji je zatekla 1. maja. Analize pokazuju da je, iako se broj njenih stanovnika uvećao za 25 odsto, ekonomska snaga EU-a narasla za svega pet odsto, a prosečan bruto nacionalni dohodak cele Unije opao je za deset odsto po stanovniku: ukupan BDP svih deset pridošlica manji je, recimo, od BDP-a Španije. Jedna od posledica jaza između bogatih "starih" i siromašnih "novih" članica EU-a, od koje one prve najviše strahuju, jesu nagli priliv radnika (u potrazi za višim zaradama) i odliv kapitala (tamo gde su manji troškovi poslovanja, a veći profit). Otuda će Zapad još neko vreme zadržati ograničenja u migraciji radne snage sa istoka EU-a, iako su sve ostale tržišne barijere prema njima uklonjene.

Ekonomska zaostajanje pridošlica biće, koliko god je moguće, smanjeno uz pomoć kohezionih fondova EU-a i drugih instrumenata pomoći (EU predviđa da "uklapanje" novajlija pomogne sa još 40 milijardi evra u periodu 2004–2006. godine). A kad je reč o ostalim specifičnostima svake od (starih i novih) članica, one ne bi trebalo da ugrožavaju jedinstvo Unije, već samo da doprinose njenoj raznolikosti.

Šta se stvarno menja

Pripreme za ulazak novih članica u Uniju trajale su veoma dugo, za neke više od decenije, pa se pretpostavlja da je već svima poznato šta se ovim činom zaista menja kako u ovim zemljama tako i u samoj EU. Ipak nije loše podsetiti na bar nekoliko stvari.

Nove članice, da počnemo od toga, od 1. maja u Komisiji predstavljaju njihovi evropski komesari. U novom evropskom parlamentu, koji će biti izabran narednog meseca, njih deset će imati 162 od ukupno 732 poslanička mesta. Od 1. novembra, njihovi će glasovi u Savetu ministara EU-a biti odmeravani prema novom sistemu koji je predviđen Ugovorom iz Nice. Najzad, predstavnici "desetorke" su učestvovali u oblikovanju prvog ustava EU-a,

a sada će imati priliku da se pitaju i kod njegove vog usvajanja.

Novajlije će početi da doprinose i zajedničkoj kasi EU-a (oko 3,2 miliona evra u 2004. godini) pod istim uslovima koji su važili i za dosadašnje članove, ali će istovremeno, do kraja 2006. godine, dobijati i pomoć za strukturno prilagođavanje (ukupno oko 21,8 milijardi evra), kao i 9,8 milijardi evra za usklađivanje njihove poljoprivrede.

Iako su pristupile zajedničkom tržištu, nove članice će imati "poštedu" u nekim osetljivim oblastima, kao što su ekologija ili zdravstvena zaštita, odnosno produženi rok usaglašavanja sa EU-om. Slobodna trgovina, uključujući slobodan protok ljudi, robe, usluga i kapitala već je neko vreme realnost i za žitelje "desetorke", mada su i tu zadržana izvesna ograničenja, bar za neko vreme. Recimo, u finansijskom sektoru, u migraciji radne snage (zapošljavanje u drugim zemljama EU-a biće za njih moguće samo uz posebne radne dozvole), u pružanju nekih vrsta usluga (u Nemačkoj, recimo, u građevinarstvu i unutrašnjim dekoracijama) i sticanju socijalnih beneficija (na primer, u Velikoj Britaniji).

S obzirom na to da pridošlice ne ulaze automatski u Šengensku zonu, biće zadržana granična kontrola na njihovim državnim granicama, sa ostalim zemljama EU-a, s tim da će za dve godine i ona biti uklonjena sa Češkom, Mađarskom, Poljskom i Slovačkom.

Obaveze novajlija

Novu desetorku, pored ostalog, očekuje da se do kraja uskladi sa zakonima i normama EU-a (reč je o više od 80.000 stranica "aki kominotera"), što je manji problem. Veći je pitanje da li su sve njihove privrede zaista spremne da se izbore sa jakim i bespoštednom konkurencijom na zajedničkom tržištu EU-a.

Da bi pristupile Uniji, novajlije su, naravno, morale da ispune sve one uslove (takozvane kopenhagenske) koji sad čekaju kandidate i pretendente na članstvo: Rumuniju, Bugarsku, Tursku i države Zapadnog Balkana – Hrvatsku, Makedoniju, Albaniju, BiH i SCG. Prema usvojenom planu i strategiji daljeg proširenja EU-a, za tri godine bi Uniji trebalo da se pridruže Rumunija i Bugarska (možda i Hrvatska, koja u junu očekuje pozitivan odgovor na početak formalnih pregovora o članstvu), dok za ostale nema utvrđenih rokova, već briselski zvaničnici poručuju da će datum ulaska preostalih navedenih zemalja zavisiti od njih samih, odnosno od brzine i uspešnosti kojom obave predviđene političke, ekonomske i administrativne kriterijume.

Kad je reč o pet zapadnobalkanskih zemalja,

ti kriterijumi su preciznije razrađeni u vidu kratkoročnih i srednjoročnih prioriteta koje njihove vlade treba da ispune uz podršku EU-a, u akcionim planovima proisteklim iz takozvanog procesa stabilizacije i pridruživanja EU-u i najnovijeg instrumenta saradnje EU-a i potencijalnih članica iz ovog regiona – "evropskog partnerstva". Politički kriterijumi znače pre svega funkcionalne demokratske institucije, koje su u stanju da garantuju vladavinu prava i poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda; stabilnost vlade spremne da ispunjava sve preuzete međunarodne obaveze svoje zemlje (u slučaju SCG, Hrvatske i BiH to prvenstveno znači saradnju sa Haškim tribunalom); istrajnost u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala; uvažavanje prava i sloboda manjina; slobodu i nezavisnost medija... Ekonomski kriterijumi podrazumevaju funkcionalnu, otvorenu tržišnu privredu koja je u stanju da izdrži međunarodnu konkurenciju i uspešno se uključi u zajedničko tržište EU-a. Administrativni kriterijumi odnose se na sposobnost zemlje koja pretenduje na članstvo u EU-u da preuzme i primeni celokupno primarno i sekundarno zakonodavstvo Unije ("aki kominoter"), a to zahteva jako, nezavisno sudstvo i modernu i sposobnu državnu upravu na svim nivoima, od nacionalnog do lokalnog.

Evropska unija je dosad pružala (a to će, kako je najavila, činiti i ubuduće) znatnu finansijsku, tehničku i savetodavnu pomoć državnoj upravi zemalja koje namerava da primi u svoje članstvo, kako bi pospešila njenu reorganizaciju, jačanje kapaciteta i obuku kadrova za rad u skladu sa evropskim standardima. Reforma državne uprave ima za zadatak da omogućiti prilagođavanje budućih članica politikama Unije u određenim oblastima (koje su precizirane u 31 poglavlju "aki kominotera") i čine integralni deo ugovora o pristupanju Evropskoj uniji.

Izazovi velike Unije

Mnogi analitičari upozoravaju da će u Uniji sa 25 umesto 15 članica biti znatno teže donošenje odluka i izvršavanje dogovorenog (što, iskreno govoreći, nije ni dosad bilo baš najsajnije rešeno). Pripremajući se, međutim, za prijem novih članica – prvo ovih deset koje sada pristupaju Uniji, zatim kandidatkinja, i na kraju preostalih pretendentkinja iz Zapadnog Balkana – Evropska unija je počela i rad na donošenju svog ustava, upravo da bi omogućila efikasnije funkcionisanje institucija u tako proširenom sastavu i uspešnije odgovorila očekivanjima svojih članica,

odnosno građana Evrope. Da bi preuzela značajniju ulogu na svetskoj sceni, EU će morati da uspostavi jedinstven okvir delovanja koji obezbeđuje usaglašen nastup zasnovan na zajedničkom stavu u spoljnoj, bezbednosnoj i odbrambenoj politici.

Ustav EU-a, kad jednom bude ratifikovan u parlamentima svih država članica, trebalo bi da zameni sve osnivačke ugovore EZ/EU; da otkloni, što je više moguće, dupliranje nadležnosti; da harmonizuje evropsko zakonodavstvo u oblasti unutrašnjih poslova i pravosuđa (pre svega imigracione politike, politike prema izbeglicama i davanja azila, ali i krivičnih zakona) i da, najзад, obuhvati i Povelju o osnovnim pravima. Pored ostalog, od "ustavnog dogovora" se očekuje da obezbedi Evropskoj uniji status pravnog lica.

Najvažnije institucije Unije ostaju Evropski savet, Evropska komisija, Evropski parlament i Savet ministara. Na čelu Evropskog saveta, svojeg evropskog predsedništva, bio bi predsednik (umesto sadašnjeg "rotirajućeg" šestomesecnog predsedavajućeg), dok je buduća podela glasova u Savetu ministara do danas predmet "prijateljskog ubeđivanja" koje koči dogovor. Novina je i funkcija ministra spoljnih poslova Evropske unije, koji će objединiti dve sadašnje: komesara za spoljnu politiku i specijalnog izaslanika za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku (što su trenutno Kris Paten i Havijer Solana). Evropski parlament će dobiti šira ovlašćenja i više članova (po nešto izmenjenom principu predstavljanja pojedinih zemalja). Kad je reč o zajedničkom tržištu i zajedničkoj monetarnoj politici, neće biti mnogo novina. Zemlje "evrozona" i dalje će odlučivati o sopstvenoj fiskalnoj politici, odluke o budžetu EU-a donosiće se jednoglasno, jedino će tržište rada verovatno pretrpeti promene, ali ne (prevashodno) kao posledicu ekonomskih, već pre mera koje proističu iz većih ustavom garantovanih socijalnih prava.

Tako reorganizovana, proširena i ojačana Evropska unija moći će da se smatra najznačajnijim političkim, ekonomskim i vojnim faktorom na svetskoj sceni posle SAD.

Početak zajedništva

A sve je počelo u ovo vreme, pre 54 godine. Devetog maja 1950. godine u Parizu tadašnji je šef francuske diplomatije Rober Šuman prvi put predstavio predlog za stvaranje "evropske zajednice naroda", onoga što će se kasnije smatrati osnovama za izgradnju organizovane, ujedinjene, nadnacionalne i naddržavne Evrope (formalna odluka o proslavi ovog datuma kao Dana Evrope doneta je 1985. godine na samitu lidera Evropske zajednice u Milanu). Godinu dana kasnije, 18. aprila 1951, Nemačka, Francuska, Italija, Belgija, Luksemburg i Holandija potpisuju Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik, takozvani Pariski ugovor, a 1957. Ugovor o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (poznati ji kao jedan od Rimskih ugovora).

Donošenjem Mاستrihtskog ugovora o ekonomskoj i monetarnoj uniji 1992, sad već dvanaestočlana Evropska unija ulazi u novu fazu razvoja, a od 1995. postaje "petnaestorka" koja 1999. (stupanjem na snagu Amsterdamskog ugovora) utvrđuje nove oblasti integracije i priprema teren za novo proširenje. Ugovorima iz Nice (2001) i Kopenhagena (2002) postavljeni su osnovi za delovanje Unije u novim uslovima. Najzad, prošle godine u Grčkoj (Solunska deklaracija) doneta je strategija za pristupanje zapadnobalkanskih zemalja EU-u.

Do prvog proširenja šestočlane EEZ došlo je, dakle, tek 1972. godine, ulaskom Velike Britanije, Irske i Danske, a zajednička politika obuhvatila je još nekoliko novih oblasti: socijalnu i regionalnu politiku i zaštitu životne sredine. Drugo proširenje usledilo je ulaskom Grčke (1981), a treće pristupanjem Španije i Portugala (1986). Do 1995. godine Evropska zajednica nije primala nove članice, a kad su se Austrija, Finska i Švedska pridružile "dvanaestorki" (tada je, inače, stupio na snagu i Šengenski ugovor o granicama i vizama), to već više nije bila EZ već – Evropska unija.

Posle ovog, petog po redu proširenja EU-a, trebalo bi da uslede izbori za novi evropski parlament (u svih 25 članica EU-a), i to narednog meseca, a do kraja godine i donošenje ustava EU-a. Sledeće pridošlice trebalo bi, ako sve bude išlo po planu, da pristupe Uniji 2007. godine, a kada će biti primljeni preostali aspiranti, među kojima i naša zemlja, neće se znati sve dok ne budemo ispunili svoje buduće "kandidatske obaveze". Još ostaje da se vidi da li će Švajcarska, Norveška i Island promeniti mišljenje i pridružiti se EU-u, kao i da li će se EU predomisлити i ipak pozvati u svoje redove republike bivšeg Sovjetskog Saveza, današnje susede EU-a, koje bi to želele, ali zasad nisu predviđene.

BeCEI

PREDSTAVLJAMO NOVE Č

SLOVENIJA

- Glavni grad Ljubljana
- površina 20.273 kilometra kvadratna
- 2.000.000 stanovnika
- BDP po stanovniku 18.070 evra
- Članica je NATO-a

POLJSKA

- Glavni grad Varšava
- površina 312.685 kilometara kvadratnih
- 38.600.000 stanovnika
- BDP po stanovniku 10.230 evra
- Članica je NATO-a

ČEŠKA

- Glavni grad Prag
- površina 78.866 kilometara kvadratnih
- 10.300.000 stanovnika
- BDP po stanovniku 14.750 evra
- Članica je NATO-a

LITVANIJA

- Glavni grad Vilnius
- površina 65.300 kilometara kvadratnih
- 3.700.000 miliona stanovnika
- BDP po stanovniku 9850 evra
- Članica je NATO-a

MALTA

- Glavni grad Valeta
- površina ostrva 316 kilometara kvadratnih
- 400.000 stanovnika
- BDP po stanovniku 12.700 evra
- Nije članica NATO-a

KIPAR

- Glavni grad Nikozija
- površina čitavog ostrva 9251 kilometar kvadratni
- ukupno 800.000 stanovnika, od kojih 81 odsto Grka i 11 odsto Turaka
- BDP po stanovniku 18.500 evra
- Nije članica NATO-a

LETONIJA

- Glavni grad Riga
- površina 64.589 kilometar kvadratnih
- 2.400.000 stanovnika
- BDP po stanovniku 8700 evra
- Članica je NATO-a

ČLANICE EU

MAĐARSKA

- Glavni grad Budimpešta
- površina 93.030 kilometra kvadratna
- 10.000.000 stanovnika
- BDP po stanovniku 13.700 evra
- članica je NATO-a

SLOVAČKA

- Glavni grad Bratislava
- površina 49.035 kilometara kvadratnih
- 5.400.000 stanovnika
- BDP po stanovniku 11.890 evra
- Članica je NATO-a

ESTONIJA

- Glavni grad Talin
- površina 45.227 kilometara kvadratnih
- 1.400.000 miliona stanovnika
- BDP po stanovniku 10.030 evra
- Članica je NATO-a

etara kvadratnih

o evra

“STARA” I “NOVA” UNIJA JEZIKOM STATISTIKE

Evropska unija danas ostvaruje robnu razmenu sa svetom od preko dve hiljade milijardi evra godišnje, ima BDP iznad 23.000 evra po stanovniku (doduše, on će opasti kad se u proseku uračunaju i nove članice), visok prosečan životni vek od 75,3 godine za muškarce i 81,4 godine za žene. U EU-u posluje, pored niza internacionalnih korporacija i megakompanija, oko 13,5 miliona malih i srednjih preduzeća. Građani EU-a (prema statistici koja, doduše, još ne uključuje pridošlice) poseduju oko 169 miliona automobila i četrdesetak mobilnih telefona na svakih 100 stanovnika, i koriste 51.559 kilometara dugu putnu i 153.640 kilometara dugu železničku mrežu (čijim prugama vozovi jure brzinom od nekoliko stotina kilometara na sat).

Najprostranija među sadašnjim članicama je Francuska, sa teritorijom od 544.000 kilometara kvadratnih, a najmnogoljudnija Nemačka, sa 82,5 miliona stanovnika. Među majske pridošlicama u obe kategorije prednjači Poljska (38,6 miliona žitelja, 312.685 kilometara kvadratnih). Kad jednog dana i Turska uđe u članstvo EU-a, ona će postati po površini najveća država Unije (775.000 kilometara kvadratnih), a po stanovništvu (63,9 miliona) druga, iza Nemačke a ispred Francuske i Velike Britanije.

Najmanji pripadnik “petnaestorke” je bio Luksemburg (450.000 žitelja na 3000 kilometara kvadratnih), a sad je to Malta (400.000 ostrvljana na 316 kilometara kvadratnih). Najduži životni vek je u Švedskoj (oko 80 godina), a najmanji broj umrlih od raka u susednoj Finskoj (1,2 na 1000 stanovnika). Najviša stopa prijavljenih krađa je u Španiji (12,5 na 1000 stanovnika), dok je najveći broj policajaca u Italiji (5,6 na 1000 stanovnika). U Holandiji je zabeležen najniži nivo nezaposlenosti (svega tri odsto), u Luksemburgu su najviši BDP i plate (44.586 dolara po stanovniku godišnje), u Nemačkoj je najmanje štrajkova (u proseku dva dana na 1000 zaposlenih) a u Austriji najmanje provala (31 na 1000 stanovnika). Irska je u vrhu EU-a po upotrebi đubriva (gotovo 600 kilograma po hektaru!), Danska po broju telefonskih linija (891 na 1000 stanovnika), Ujedinjeno Kraljevstvo po privrženosti dece čitanju knjiga (35 odsto 15-godišnjaka). Belgija se može pohvaliti najvećim učešćem žena u vladi (55 odsto). Francuska ima najveća izdavanja za vojsku (778 dolara po stanovniku godišnje), ali Grčka najviše vojnih aviona (4,7 na 10.000 stanovnika). Portugal ima najmanje prirodnih rezervata priznatih od Uneska (svega 600 hektara).

Po čemu se izdvajaju nove članice EU-a?

Najmlađe stanovništvo (prema procentu učešća dece do 15 godina u ukupnoj populaci-

ji) ima Kipar (21,5 odsto u odnosu na 16,6 odsto u EU i 21,4 odsto u SAD), a najstarije Estonija (osobe starije od 65 godine čine 15,2 odsto stanovništva, što je ipak manje nego 16,6 odsto u EU-u, ali više od 12,4 odsto u SAD). Na Kipru je, inače, znatno više venčanja nego ukupno u EU-u ili SAD: 14 na 1000 stanovnika, u poređenju sa svega 4,8 u EU-u ili 8,4 u SAD, a ova država ima i najveći udeo turizma u BDP-u (21,7 odsto) među članicama EU-a.

Mađarska prednjači po broju čitalaca novina (465 na 1000 stanovnika) i po broju obolelih od srčanog udara (587 na 100.000 stanovnika), a majuška Malta po broju turista u odnosu na sopstvene žitelje (u proseku tri gosta na jednog domaćina) i po najgušćoj naseljenosti (1249 ljudi po kilometru kvadratnom). Slovenija ima najviši BDP među novoprimljenim državama (18.070 evra po stanovniku godišnje), ali i najveću količinu padavina: Ljubljana je najvlažniji evropski grad, sa 1393 milimetra kiše godišnje. U Poljskoj je najviše muškaraca koji rade u poljoprivredi (19 odsto celokupne populacije). Slovačka ima najnižu jedinstvenu poresku stopu (19 odsto) ali i najveći procenat smrtnih slučajeva od bolesti srca (2,2 na 1000 stanovnika).

Gotovo sve pridošlice u ekonomskim kategorijama daleko zaostaju za prosekom EU-a i SAD (u životnom standardu, ceni rada, BDP-u po stanovniku, zaradama, broju automobila, broju mobilnih telefona i personalnih kompjutera...), ali u ponečemu, ipak, prednjače. Češka, recimo, ima najveću potrošnju piva po stanovniku (165 litara godišnje) i najgušću mrežu turističkih znakova (486,6 na 1000 kilometara kvadratnih), ali i najmanji broj zaposlenih majki (32 odsto).

Pogledajmo sad “baltičku trojku”. Estonija ima najveći višak javnih budžeta (2,6 odsto BDP-a), ali u proseku više fakultetski obrazovanih nego u EU-u i SAD. Ona, međutim, drži i jedan neslavni rekord: najviše zatvorenika prema broju žitelja (3,4 na svakih hiljadu “slobodnih”). Letonija ima najmanji prirodni priraštaj (8,55 na 1000 stanovnika), a Litvanija najviši rast BDP-a (8,9 odsto) među novim članicama i najveći udeo nuklearne energije u potrošnji u svetu (78 odsto!). Takođe, ona se ističe i po broju lekara: 380 na 100.000 stanovnika naspram 363 u EU-u i 251 u SAD.

Prosečni životni vek u EU-u je 75,8 godina za muškarce i 81,9 godina za žene, u SAD je 73,8 za muškarce i 79,4 za žene, a među budućim članicama EU-a samo Kipar i Malta nadmašuju evropski prosek, dok najviše zaostaje Letonija, sa svega 64,8 godina za muškarce i 76 za žene.

Predvodnici i sledbenici

EU nesumnjivo ima potrebu za jasnom strategijom integracije i, radi njenog ostvarenja, za vodećim ulogama pojedinih (grupa) zemalja. Stvaranje i funkcionisanje takvih grupa, međutim, zahteva jasno određene principe

PIŠE: PROF. DR
ANDRAŠ INOTAI

Ideja o Evropi sa "dve brzine", a ponegde i praksa zasnovana na toj ideji, nije nova. Velika Britanija, Irska i Danska nisu prihvatile socijalna pravila integracije, a prve dve su ostale i izvan šengenskih granica.

Velika Britanija, Danska i Švedska – gde su se javile i druge prepreke – nisu se pridružile monetarnoj uniji. Situacija je sada nešto drugačija: uoči proširenja Unije učestale su izjave o takozvanoj "srži Evrope", o "avangardnoj grupi" ili o ulozi "zemalja predvodnica", pa su usledili francusko-nemački i englesko-francusko-nemački susreti. Priče o integraciji "u malim grupama" i o "pojačanoj" integraciji izazvale su zabrinutost kod više zemalja, tako da one sad na uštrb drugih, ili zaobilazeći druge, pokušavaju da obezbede sebi vodeću ulogu u proširenoj zajednici. Ta praksa je, međutim, u suprotnosti sa duhom integracije i sa dosadašnjom praksom.

Među zemljama Istočne i Centralne Evrope, novim članicama Unije, javila se određena bojazan, jer je (za razliku od Britanije, Irske i Danske) u njihovom slučaju prihvatanje kompletnog zakonodavstva zajednice bila glavna obaveza prilikom pregovora, tako da one nemaju nikakvo pravo na izuzeće. Inicijativa za osnivanje grupe "predvodnika" izazvala je kod njih opravdano bojazan da će biti drugorazredni članovi Evropske unije. Ti strahovi, koje je teško odagnati, podstakli su pojedine političare i stručnjake da u nastojanjima da se integracioni proces podeli na dva dela (inspirisanim uglavnom francuskim idejama) prepoznaju opasnost od stvaranja odbrane od posledica proširenja Unije, neke vrste "sanitarnog kordona" unutar EU-a.

Susret Šreder–Širak–Bler sredinom februara, intenzivan francusko-nemački dijalog, i na kraju mogućnost da Francuzi i Nemci ipak različito tumače sadržaj, značaj i političko-psihološke posledice uloge "predvodnika", izazvali su još širu raspravu o budućnosti i o rukovođenju Evropom. Evropska unija nesumnjivo ima potrebu za jasnom strategijom integraci-

je i, radi njenog ostvarenja, za vodećim ulogama. Ta potreba javlja se ne zbog odbrane od uticaja i posledica proširenja ka Istoku, nego zato da bi Evropa sačuvala svoju ulogu u svetској ekonomiji i povećala politički uticaj u svetu, u duhu plana prihvaćenog u Lisabonu marata 2000. godine.

Evropski predsedan: Uspeh proširenja EU-a ne može se odvojiti od suštinskog produbljivanja odnosa u više oblasti unutar Unije. U istoriji evropske integracije prvi put se dogodilo da se proširenje sa novih deset članova – koje je bez predsedana – ne uklapa u proces produbljivanja koji je ranije započeo i koji se sprovodi po jasno određenom redosledu. Dok se povodom integracije u drugim oblastima javila neophodnost reformi (da i ne govorimo o aktuelnosti unutrašnjih reformi u zemljama koji će odrediti budućnost EU-a), Unija koja se proširuje ne raspolaže konkretnim kvartalnim planom reformi ni u jednoj oblasti. Ova kontradiktornost, koja stvara tenzije, i koja ako se ne razreši može dovesti u opasnost i dosadašnje rezultate integracije, nesumnjivo zahteva brz napredak, rešenja u raznim oblastima politike Unije.

Malo je verovatno da su zemlje članice EU-a od početka bile bezrezervni partneri u ovom nastojanju, jer ih vezuju različiti interesi za jačanje pojedinih političkih procesa Unije. S druge strane, one možda iznose iste argumente za produbljivanje integracije, ali njihov stepen razvijenosti ne omogućava da od samog početka budu članovi "liderske" grupe. Za neke zemlje bi pripadnost "srži Evrope" bio suviše velik ekonomski i finansijski rizik, dok za druge prepreku stvaraju baš propisi EU-a (monetarna unija).

Budućnost integracije zahteva razradu prakse ovog procesa različitim tempom. Institucionalni okvir se, međutim, ne nalazi u odnosu malih i velikih članica, i ne može predstavljati "civilizovan" nastavak diktata koji je dobro poznat u evropskoj istoriji i koji je imao teške posledice. Evropa Meterniha, Versaja ili Trijanona pripada prošlosti. Na izazove XXI veka prave odgovore ne možemo dati pokušavajući da ponavljamo nesrećnu evropsku istoriju, nego novim ponašanjem i načinom razmišljanja koji prevazilazi okvire klasične nacionalne države.

To, inače, zahteva od nekoliko velikih država da promene svoj mentalitet ukorenjen u "slavnu" prošlost, a od nekoliko malih evropskih država, koja deluju kao da su se bolje pripremile za XXI vek, da promene opšte shvatanje.

Pravila predvodništva: Samo stvaranjem grupa "predvodnika" ("lidera") može da se premosti dilema nastala između potrebe produbljivanja i nužne razlike u stavovima i interesima unutar dvadesetpetočlane integracije. Stvaranje i funkcionisanje takvih grupa, međutim, zahteva jasno određene principe:

(a) Sastav pojedinih grupa "predvodnika" je različit. Ne mogu nijedna zemlja ni grupa zemalja da prisvoje za sebe sve grupe "predvodnika" jer je nezamislivo da im se interesi poklapaju u svim oblastima (naravno, ako se polazi od zahteva buduće Evrope, a ne od potrebe za vladajućom ulogom unutar integracije). Ne mogu postojati grupe zemalja koje bez prestanka imaju vodeću ulogu ili koje trajno zaostaju, ili su isključene iz određivanja ritma i pravca integracionog procesa, jer su evropska stvarnost i zahtevi razvoja veoma raznovrsni.

(b) Sve grupe "predvodnika" moraju ostati otvorene za prijem novih članica. To će preduprediti negativan stav političkih struktura i društva u zemljama koje ostaju van grupe, i ujedno podstaći te zemlje da donesu mere uz koje će relativno brzo steći članstvo u grupi "predvodnika".

(c) Broj grupa "predvodnika" mora biti ograničen, jer ako bi se namnožile u raznim oblastima, ugrozile bi unutarnju koheziju evropske integracije. Sa aspekta uspešnosti i orijentacije na budućnost integracije, grupe "srži Evrope" vredi osnovati u 6–8 oblasti (institucionalni sistem i sistem odlučivanja, zajednička spoljna politika, migracije, budžet, agrarna politika, primena Lisabonskog plana).

Suštinski interes Mađarske je da prihvati ključnu ulogu u stvaranju nove Evrope, i u tu svrhu korisno je da ispita mogućnosti učesća u raznim "liderskim" grupama, i uz to da sagleda i ekonomsku i društvenu cenu tog angažmana, kao i mogućnost smanjenja te cene. Umesto stalnog spominjanja opasnosti od ponavljanja prošlosti, moramo se usmeriti na zajednički evropski odgovor na izazove budućnosti. To nije samo naš zadatak, nego i onih koji su, možda i ne sluteći, davali izjave u kojima su oživljavali prošlost ili su svojim ponašanjem nagoveštavali takve ideje. Prevalaženje prošlosti i savladavanje straha i nepoverenja predstavljaju zajednički interes i ujedno zajedničku odgovornost.

Autor je direktor Instituta za
svetsku ekonomiju
Mađarske akademije nauka

Evropa pomaže komšijama

EU je spremna da kroz zajedničke aktivnosti sa novim susedima nastavi da promoviše jedinstven pristup rešavanju zajedničkih problema

PIŠE: SRĐAN
MAJSTOROVIĆ

Prijemom deset novih država, Evropska unija je znatno proširila svoju teritoriju (za oko 740.000 km kvadratnih) i povećala broj stanovnika (za 75.000.000). Spoljne granice EU-a pomerene su ka istoku kontinenta i na jug ka severnoj Africi: protežu se od Barenčovog do Crnog mora na istoku (preko 5000 km), a na jugu duž Sredozemnog mora (oko 5500 km). Novi susedi Unije su Rusija, Belorusija, Ukrajina, Moldavija, Alžir, Egipat, Izrael, Jordan, Liban, Libija, Maroko, Palestinske autonomne vlasti, Sirija i Tunis, i oni su već obuhvaćeni programom saradnje EU-a sa susedima. Azerbejdžan, Jermenija i Gruzija će najverovatnije takođe biti obuhvaćeni ovim programom, zbog značaja kavkaskog regiona po bezbednost Evrope.

Osnovne karakteristike novog susedstva EU-a su politička, ekonomska i socijalna nestabilnost, koje prete da ozbiljno ugroze mir i bezbednost u najbližem okruženju Unije. Problemi poput organizovanog kriminala i korupcije, terorizma, zaštite čovekove sredine i "demografske eksplozije" stanovništva ne poznaju granične linije i mogu se rešavati isključivo zajedničkim naporima u okviru jasno uređene strategije saradnje. Upravo iz navedenih razloga proizašla je odluka Evropskog saveta iz Kopenhaga (decembar 2002) da se osmisli nov, jedinstven pristup saradnji sa novim susedstvom EU-a. Komisija je u martu i julu 2003. godine izradila dva dokumenta ("*Šira Evropa – susedstvo: novi okvir za odnose sa istočnim i južnim susedima*" i "*Stvaranje instrumenta za saradnju sa novim susedima*"), u kojima su predložene konkretne mere i instrumenti nove evropske politike saradnje sa susednim državama (*European Neighborhood Policy – ENP*).

Uređeni odnosi

Početkom ovog meseca, Komisija je objavila i najnoviji "Strateški dokument" u kojem su navedeni osnovni principi, način primene i teritorija na kojoj će se primenjivati evropska politika saradnje sa susedima. Trenutno, EU ima ugovorima regulisane odnose sa većinom svojih suseda. Rusija i druge istočnoevropske susedne države imaju uređene odnose sa EU-om na osnovu Ugovora o partnerstvu i saradnji, dok mediteranski suse-

di imaju ugovore o pridruživanju. Različiti ugovorni odnosi uzrokovali su i upotrebu različitih instrumenata za finansiranje određenih programa EU-a namenjenih razvoju susednih država (Takis, Meda, PHARE, CARDS). Ovim je, međutim, usled različitih birokratskih procedura, znatno otežana primena zajedničkih projekata.

Saradnja sa novim susedima zahtevaće razvoj zasebnih akcionih planova koji će, u zavisnosti od države, biti zasnovani na već postojećim ugovornim odnosima. Njima će se određivati prioriteti buduće saradnje u skladu sa realnim potrebama države i nivoom ugovornih odnosa sa EU-om. Evropska komisija je predložila da se saradnja odvija u nekoliko ključnih oblasti: *unapređenje političkog dijaloga* (saradnja u oblasti zajedničke bezbednosti i borbe protiv terorizma, rešavanje regionalnih sukoba); *ekonomski i društveni razvoj* (pomoć susedima pri usklađivanju nacionalnog zakonodavstva sa pravom EU-a i stvaranje uslova za njihovo učestvovanje u zajedničkom tržištu, kao i omogućavanje učešća susednih država u raznim programima EU-a); *pravda i unutrašnji poslovi* (upravljanje granicama, sprečavanje krijumčarenja ljudi, oružja i droge, borba protiv organizovanog kriminala i terorizma, pitanja u vezi s migracijama stanovništva, azilom i viznim režimom); *uključivanje u evropske infrastrukturne mreže i razvoj civilnog društva*.

Saradnja u dve faze

Naglasak je stavljen na funkcionalni pristup i programe prekogranične saradnje, kako bi se ublažile posledice nastanka novih graničnih linija i unapredili dobrosusedski odnosi. Ovakav pristup trebalo bi da obezbedi, kako je navedeno, "nesmetano funkcionisanje i bezbednu kontrolu buduće istočne i sredozemne granice, unapređujući održivi privredni i društveni razvoj pograničnih regiona radi jačanja regionalne i međunarodne saradnje" (Komisija EU-a, jul 2003. godine, "*Stvaranje instrumenta za saradnju sa novim susedima*").

Primena politike saradnje sa novim susedima biće podeljena u dve faze. Period od 2004. do 2006. godine biće iskorišćen da se unapredi koordinacija zajedničke primene postojećih programa EU-a i pokrenu "programi za susede" (*Neighborhood Programs*). U toku ovog perioda prekogranične projekte će zajednički pripremati nove države članice i njihovi susedi, kako bi

se osigurala koordinacija sa postojećim programima saradnje. Proces prijavljivanja i odabira projekata biće jedinstven za sve partnere s obe strane granice, a neophodna sredstva biće izdvojena iz već postojećih programa. Deo projekta na teritoriji država članica biće finansiran iz programa INTERREG, a onaj koji se odvija u susednim državama biće finansiran u zavisnosti od instrumenta koji im je namenjen (Takis, CARDS, PHARE ili Meda). Srbija i Crna Gora će učestvovati u pomenutim programima iako se eksplicitno ne pominje zbog statusa "potencijalnog kandidata" koji je potvrđen na sastanku Evropskog saveta u Solunu (jun 2003). Komisija je za finansiranje "programa za susede" u periodu od 2004. do 2006. godine izdvojila 955.000.000 evra, a u narednom budžetskom periodu, od 2007. godine, predviđen je znatan porast sredstava u vidu novog i jedinstvenog finansijskog instrumenta (ENI – *European Neighborhood Instrument*). Naravno, mnogo toga zavisi od uspeha međuvladinih pregovora o budućnosti strukturne politike i novog budžeta EU-a.

U drugoj fazi primene (od 2007. godine) Komisija predlaže da se posebnim uputstvom pravno reguliše status ENI, kako bi se osiguralo da se ubuduće sredstva povlače iz jedinstvene budžetske linije, definiše jedinstven način upravljanja programima i obezbedi jedinstvena procedura. EU je susedima ponudila i veliki podsticaj u vidu novih ugovornih odnosa. Predviđeno je da Evropski ugovor o susedstvu (*European Neighborhood Agreement*) bude potpisan sa državom iz susedstva kada ona ispuni obaveze iz Akcionog plana. Nova politika saradnje sa susedima biće zasnovana na poštovanju zajedničkih vrednosti poput demokratije, vladavine prava, zaštite ljudskih i manjinskih prava. Eksplicitnim navođenjem zajedničkih vrednosti, kao i praćenjem izvršavanja obaveza iz individualnih akcionih planova, EU je obezbedila mogućnost primene politike uslovljavanja u slučajevima kada novi susedi ne poštuju navedene vrednosti i preuzete obaveze.

Nova politika i novi finansijski instrument namenjen saradnji sa susedima trebalo bi da obezbede stabilnost u susedstvu EU-a, spreče nastanak novih "ožiljaka istorije" i omoguće stvaranje zone susretanja, funkcionalne saradnje i sveobuhvatnog prožimanja sa susednim državama. Ideja o Evropi kao "zajedničkom domu", dakle, još je živa, ali tek ostaje da se vidi koliko će posledice proširenja, buduća finansijska perspektiva EU-a, kao i raspoloženje javnog mnjenja u državama članicama – koje vlastitu bezbednost postavljaju na vrh prioriteta ("tvrđava Evropa"? – uticati na uspešnost nove politike saradnje sa susednim državama.

Autor je stručni saradnik u Kancelariji za pridruživanje EU-u Vlade Republike Srbije

Imamo šta da kažemo,

Od 1. maja smo član Evropske unije. Šta to znači za nas? Prvenstveno, to je sposobnost formulisanja i nametanja svojih stručnih stavova. Imamo šta da kažemo i želimo da nas čuju. Zajednička spoljna i bezbednosna politika nam pruža šansu da prezentujemo svoje stavove i prioritete i da za to dobijemo podršku naših partnera. Od dolaska na mesto ministra spoljnih poslova zalažem se za načelo adekvatnosti i realnosti. Naš će se glas čuti onda kada data pitanja za nas budu važna i kad budemo mogli da pružimo ekspertske i analitičke argumente za podršku našem stavu.

Integracijom u EU promeniće se odnosi Slovačke sa okolnim svetom, dakle i sa Srbijom i Crnom Gorom. Do sada, kao zemlja kandidat, u većini slučajeva smo prihvatili politiku EU prema zemljama ovog regiona. Sada ćemo je zajedno graditi. Slovačka ima dugoročno i specifično iskustvo sa državama Zapadnog Balkana. Iza nas je bogata istorija uzajamnih odnosa sa Srbijom i Crnom Gorom. Naše znanje i

korektni odnosi sa zemljama regiona pružaju nam mogućnost da u politiku EU unesemo nov pogled i na taj način i nove impulse. Želimo da aktivno učestvujemo u stvaranju politike EU na način koji bi bio povoljan za nas, za zemlje Zapadnog Balkana, kao i za samu EU.

U nastanku Evropske unije stajala je ideja pomirenja dva tradicionalna rivala kroz razvoj saradnje u pojedinim oblastima privrede i sprečavanje još jednog rata u Evropi. Vrednosti koje od EU od samog početka stvaraju zajednicu, ispoljavaju se i van nje. Solidarnost unutar Unije ima svoju spoljnu dimenziju u odnosima sa državama koje nisu njene članice. Evropska unija ne predstavlja ekskluzivni klub koji ignoriše svoju okolinu i zato razvija svestranu saradnju sa okolnim državama. Ulaškom Slovačke u EU otvara se nova dimenzija naših odnosa sa Srbijom i Crnom Gorom, koja pruža mogućnost koncentrisanja na zajedničke izazove budućnosti.

Eduard Kukan, ministar
spoljnih poslova Slovačke

HAG, ZAJEDNICA, AKCIONI PLAN

“Nema tajni u odnosima Evropske unije i Srbije i Crne Gore. Svi znaju šta se od SCG traži kako bi se približila EU-u. Voleli bismo da se pridružite evropskoj porodici, ali to je u vašim rukama i zavisi samo od vas i od vaših lidera. (...) Studija o izvodljivosti mogla bi da bude završena ove godine, ali nema mnogo smisla za pokretanje izrade studije ako nema saradnje sa Haškim tribunalom, ako u potpunosti ne funkcioniše državna zajednica i ne bude primenjen Akcioni plan. (...)”

Ovo je zemlja velikih potencijala i sa velikom budućnošću, ali nećete imati budućnost ako gledate u prošlost. Poruka EU-a je jasna: mi želimo da sarađujemo sa SCG i da vam, ukoliko to želite, pomognemo da se približite Uniji. Moram reći da mi nismo posebno zadovoljni onim što smo videli u poslednje tri godine. Mi smo zaista očekivali veći napredak. Samo je Evropska komisija izdvojila oko 1,5 milijardi evra za pomoć procesu reformi u SCG. Ne želim da gledam u prošlost, već iskreno očekujem da ćemo u budućnosti videti znatno veće napredovanje.”

Izjava Kristofera Patena u toku posete
SCG, “Danas”, 12. 5. 2004.

Češka, članica EU

Brža integracija i povratak među najrazvijenije

Vlada Češke želi da vrati svoju zemlju u grupu najrazvijenijih zemalja sveta, gde je međuratna Čehoslovačka imala svoje mesto. Datum ulaska Češke u Evropsku uniju ne može se smatrati završetkom naših napora. Naprotiv, za start smo se do sada pripremali. Mislim da smo trenirali veoma naporno kako se ne bismo izgubili na stazi. Rešeni smo da ne popustimo i da se trajno svrstamo među one zemlje koje teže što tesnjem međusobnom približavanju. Poštujemo to što je Unija uvek do sada bila spremna da prepreke savlađuje kao celina, iako se u nekim slučajevima pristup pojedinim vladama razlikovao. Jedna od oblasti takve pojačane saradnje je, na primer, pristup jedinstvenoj valuti. Češka republika želi da bude shvaćena kao država koja teži što bržoj integraciji, a ujedno će se zalagati da, i u slučaju pojačane saradnje samo dela zemalja članica, slični procesi budu transparentni, otvoreni za sve i nediskriminatorski. Od toga polazi naš pristup razmišljanjima o takozvanoj „višebr-

zinskoj Evropi“.

Na ovom mestu moram za trenutak da se vratim za Češku veoma važnom pitanju – otvorenom karakteru evropskog integracionog procesa. Češka je uvek bila svesna da nakon ulaska u Uniju ne može i ne sme zaboraviti na one narode koji u svojim integracionim ambicijama nisu još napredovali tako daleko kao što je ona. Evropska unija je unikatan projekat upravo zato što omogućava priključivanje svih zemalja kontinenta koje ispune uslove za članstvo. Ti uslovi nisu jednostavni, u Pragu još veoma dobro pamtim sa kakvim teškoćama smo morali da se suočimo...

Češka je te zadatke dobro savladala, ali ne mogu da prikrivam značajnu pomoć niza „starijih“ članova. Sada smo spremni da tu pozajmicu vratimo onim zemljama koje teže ulasku u Uniju. Sa čitavim nizom njih spajaju nas dugogodišnje prijateljske veze i slična istorija, možemo stoga bolje da shvatimo teškoće koje našim

prijateljima predstoje. To se, pored ostalog, odnosi i na Srbiju i Crnu Goru i druge države u regionu.

Veliko iskustvo za sve nas bio je rad Konvencije o budućnosti Evrope. Reći ću otvoreno da sam na početku njegovog rada teško mogao zamisliti kako će takav broj različitih predstavnika moći da dođe do jednog rezultata. Koliko god danas tražili grešaka u zaključcima Konvencije, jedno je očigledno. Rezultat njenog rada i predlog Ustava EU bio je nesumnjiv uspeh. Pomerio je značajno unapred naše diskusije o budućem uređenju Unije i na taj način stvorio veoma solidnu osnovu za rad Međuvladine konferencije.

Diskusije na tom forumu bile su u potpunosti demokratske, čak bih rekao i više nego demokratske. Naime, potpuno ravnopravni glas tu su imali i predstavnici zemalja koje još nisu bile formalno članice Unije, uključujući i našu zemlju. Taj pristup visoko smo ocenili i u njemu vidimo potvrdu naših očekivanja jednakog i nediskriminatorskog pristupa po svim pitanjima uzajamnih odnosa u budućnosti.

Vladimír Špidla, predsednik češke vlade
(tekst je deo članka „Evropa sadašnja i buduća“)

Tragična priča

Često sam u poslednje četiri i po godine čuo ministre iz raznih zemalja kako mi govore da, ukoliko njihova zemlja ne napreduje do sledećeg nivoa do određenog datuma, oni ne mogu odgovarati za posledice. Nikad nisam bio spreman da tolerišem takvu vrstu pritiska. Da je Komisija to radila, uništila bi kredibilitet čitavog procesa

KRISTOFER PATEN

Narodi Zapadnog Balkana su Evropljani, kao i mi. Ne možemo da od njih "pere-mo ruke". Setimo se samo posledica našeg odbijanja da se ranije umešamo. Ruševine Vukovara. Jeziva opsada Sarajeva. Srebrenica – mrtvačnica. Zapaljena sela na Kosovu. Evropska unija nije počinila ove zločine. Ali, samo je u Bosni umrlo 200.000 ili više Evropljana. Kao Evropljani, ne možemo odbiti veliki deo odgovornosti za ono što se dogodilo.

Trebalo je da postupimo bolje, mnogo bolje. Tako sada i radimo. Zajednička spoljna politika formulisana je za Zapadni Balkan. Svi smo se složili oko nje i ona funkcioniše. Ne želim da zvučim samozadovoljno. Nedavni događaji na Kosovu upozoravaju nas da se ne ponašamo tako. Za četiri i po godine, koliko sam ja u Evropskoj komisiji, video sam, međutim, suštinsko poboljšanje stanja u ovom regionu: veću stabilnost, demokratije koje funkcionišu, kao i napredak – mada spor i neravnomeran – ka primeni plana reformi, koji smo mi promovisali.

Po mom sudu, postoji jedan jasan razlog za to. Usvajanjem i primenom procesa stabilizacije i pridruživanja mi uspešno ponavljamo pristup koji smo prethodno osmislili za zemlje srednje i istočne Evrope. Ne sumnjam da bi bez mogućnosti članstva u Evropskoj uniji istorija ovog regiona posle pada Berlinskog zida bila sasvim drugačija i mnogo gora. Evropa je kao sila teže funkcionisala u slučaju zemalja koje su se pridružile EU-u, i sada opet tako funkcioniše u slučaju zemalja Zapadnog Balkana. Oni koji neprekidno napadaju Evropsku uniju – mnogi u zemlji koju najbolje poznajem – trebalo bi da razmisle o tome. Ako je Unija takva propast, zašto tako mnogo zemalja pokušava da joj se pridruži? Istina je da je Evropa svetionik nade i napretka za narode Jugoistočne Evrope. (...)

Obnova duha 5. oktobra

Srbija i Crna Gora: to je tragična priča. Svako se seća radosti koju smo svi osećali 5. oktobra 2000. godine kada je Milošević srušen. Parola

Budimo jasni: Srbija može da štiti optužene za masovna ubistva i druge strašne zločine, ili može da se pridruži Evropskoj uniji, ali ne može da radi i jedno i drugo

srpskog naroda bila je "Gotov je!" i on je stvarno bio gotov. Evropska komisija je pomogla šaljući energente u gradove koje je kontrolisala srpska opozicija, ali je na kraju prevagnula hrabrosti običnih Srba, kao kolubarskih rudara koji su se suprotstavili Miloševićevoj policiji, ljudi kao što je bio bagerista Džo, koji je ušao u zgradu vladine televizije dok su meci leteli oko njega. I ljudi kao što je Vojislav Koštunica, koji je imao hrabrosti da se na izborima nadmeće sa Miloševićem, ili kao što je Zoran Đinđić, koji je imao odvažnosti da organizuje opoziciju Miloševiću.

To je bilo u jesen 2000. godine. Evo nas više od tri i po godine posle, i za to vreme jedva da je bilo nekog napretka prema Evropi. Srbija i Crna Gora su se dogovorile o državnoj zajednici, ali nisu uspele da omoguće da ona dobro funkcioniše, a takođe nije bilo suočavanja Srbije sa počinjenim ratnim zločinima. Budimo jasni: Srbija može da štiti optužene za masovna ubistva i druge strašne zločine, ili može da se pridruži Evropskoj uniji, ali ne može da radi i jedno i drugo. Sada nam očajnički treba obnova duha 5. oktobra, kako bi se na današnje izazove moglo odgovoriti jedinstvenim ciljem srpskih demokratskih snaga.

Zatim, Kosovo. Skorašnji nemiri su bili sramotni. Havijer Solana i ja smo prošlog meseca otišli tamo i bili užasnuti onim što smo videli i čuli. NATO nije svojevremeno preduzeo akciju da zaustavi etničko čišćenje od strane Srbije, da bi sada omogućio etničko čišćenje od

strane kosovskih Albanaca. Jasno sam stavio do znanja vladi Kosova da ona mora da predvodi rekonstrukciju, kako bi pokazala svoju posvećenost multietničkom Kosovu. Sada ne treba stvarati paniku niti menjati kurs. Među-narodna zajednica ima jasnu strategiju koju nazivamo "standardi pre statusa". Ako bude dovoljnog napretka u dostizanju standarda do sredine sledeće godine, to bi otvorilo put za razmišljanje o konačnom statusu. Ali kažimo jasno da je najtemeljniji standard – pravo svakoga na Kosovu da živi slobodno i bez straha. Očekujemo da se i Beograd i Priština uzdrže od provokativnih izjava i da sarađuju u direktnim razgovorima koji treba da snize tenziju. Jedna stvar je jasna: kakav god je konačan status Kosova, njegovo mesto je u Evropi. (...)

Primer Hrvatske

Dozvolite mi da završim očiglednim zaključkom da je naša odluka o Hrvatskoj jasan signal drugim zemljama Zapadnog Balkana. Ta odluka konkretizuje naša obećanja da će i one postati članice EU-a ako ispune uslove. Naša strategija za Zapadni Balkan je politička strategija. Želimo da sve države regiona napreduju, jer bi to pomoglo utemeljenju ekonomske i političke reforme i osiguralo stabilnost svih njih. To je jasno u interesu Evropske unije. Ipak, proces ne može da bude sled političkih zavaranja. Ne može da bude pitanje zemalja koje navodno sprovode reforme i nas koji treba da im verujemo da one to stvarno rade. Integritet procesa je krucijalan, jer je konačan rezultat tako važan.

O proširenju članstva treba ozbiljno razmišljati jer to utiče na vrstu Unije čiji smo mi svi članovi. Vrlo često sam u poslednje četiri i po godine čuo ministre iz raznih zemalja kako mi govore da ukoliko njihova zemlja ne napreduje do sledećeg nivoa do određenog datuma – oni ne mogu odgovarati za posledice. Nikad nisam bio spreman da tolerišem takvu vrstu pritiska. Da je Komisija to radila, uništila bi kredibilitet čitavog procesa. Ali, nama je potrebna snažna podrška država članica kad moramo da kažemo "ne" određenoj zemlji. Na drugoj strani, Hrvatska je jasno stavila do znanja da razume ovu poruku. Moja poruka vama je da kada zemlja sprovodi reforme i ponaša se u skladu sa svojim odgovornostima, treba i da bude odgovarajuće nagrađena.

Autor je komesar za spoljnu politiku u Evropskoj komisiji. Ovo je skraćena verzija njegovog govora, "Zapadni Balkan: put u Evropu", održanog 28. aprila 2004. godine pred članovima Odbora za evropske poslove nemačkog Bundestaga

Hronologija evrobalkanskih integracija

APRIL 2004.

- 23. april** – Delegacija Evropske komisije završila je četvrtu rundu pregovora sa Albanijom o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.
- 24. april** – Kiparski Grci su odbacili plan UN-a o ujedinjenju Kipra, a kiparski Turci su ga prihvatili na referendumu, pa će u EU 1. maja ući samo grčki deo ostrva. Generalni sekretar UN-a i Evropska komisija izrazili su razočaranje i pohvalili kiparske Turke zbog njihovog stava.
- 25. april** – U intervjuu zagrebačkom "Večernjem listu" Havijer Solana je rekao da će Hrvatska u junu 2004. verovatno dobiti status kandidata za članstvo, ali da to ne znači da će datum početka pregovora o pridruživanju biti automatski određen.
- 26. april** – Ministri spoljnih poslova članica Evropske unije odobrili su planove za preuzimanje vojne misije NATO-a u Bosni i Hercegovini od strane EU-a u toku godine. Snage Unije u BiH imajuće sedam hiljada vojnika, na njihovom čelu biće britanski oficir, a najveće doprinose u ljudstvu daće Nemačka, Francuska i Britanija. Premijeri BiH i entiteta dogovorili su se da u zemlji sprovedu brze reforme kojima bi se mogli ispuniti svi preduslovi potrebni da BiH u 2005. godini sa Evropskom unijom započne pregovore o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.
- 28. april** – Konstituisan je Savet za evropske integracije Crne Gore. Branko Crvenkovski izabran je za novog predsednika Makedonije.
- 29. april** – Skupština Srbije usvojila je plan za Kosovo, koji predviđa zaštitu prava Srba i drugih nealbanaca, između ostalog i stvaranjem pet autonomnih regiona.
- 30. april** – Savet bezbednosti UN-a potvrdio je da će se o konačnom statusu Kosova razgovarati tek kad u Pokrajini budu ispunjeni standardi koji su ranije definisani. – Hrvatski Sabor je ratifikovao sporazum o slobodnoj trgovini sa SCG.

MAJ 2004.

- 1. maj** – Evropska unija je dobila deset novih država članica. Povećavajući broj članica sa 15 na 25, u EU su ušle: Češka, Estonija, Kipar, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija. Svečana proslava održana je u Dublinu, glavnom

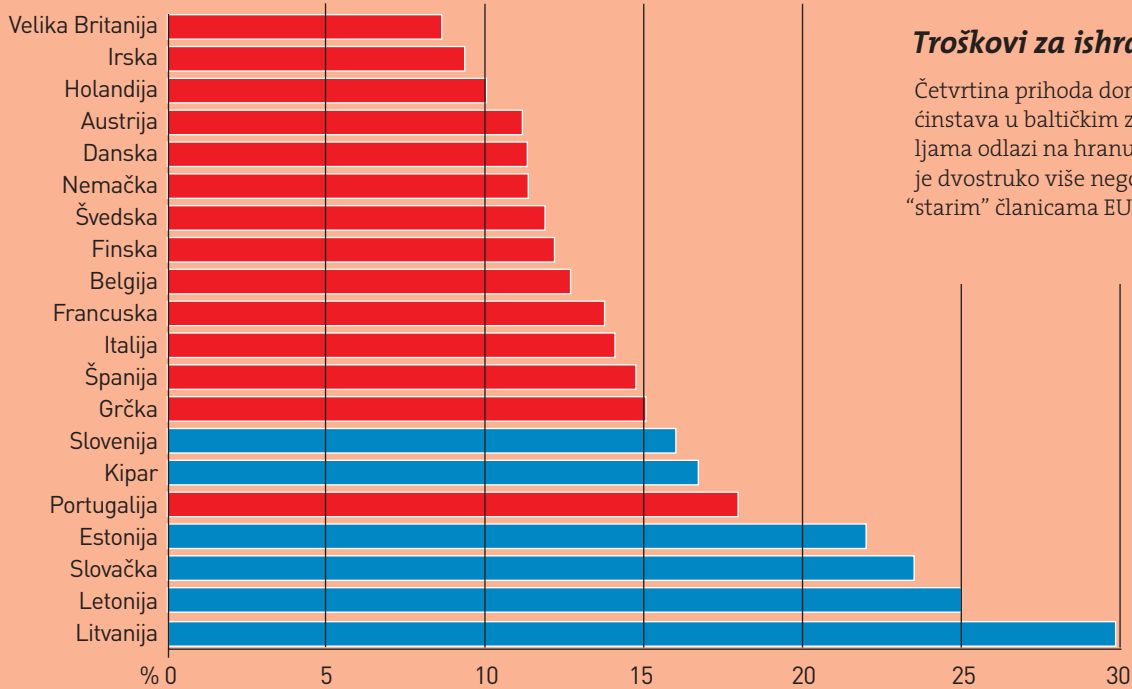
gradu Irske, koja je predsedavajući EU-a u prvoj polovini 2004.

- 2. maj** – Albanija, Hrvatska i Makedonija obeležile su prvu godišnjicu od potpisivanja Jadranske povelje, a njihovi ministri spoljnih poslova su u zajedničkoj izjavi rekli da tri partnera žele da ubrzaju i završe sve reforme potrebne za skoro pristupanje NATO-u.
- 4. maj** – Predsednik Haškog tribunala Teodor Meron je, na zahtev glavnog tužioca Karle del Ponte, prijavio Srbiju i Crnu Goru Savetu bezbednosti UN-a zbog nedovoljne saradnje sa tim sudom. SCG ne ispunjava obaveze prema Tribunalu, a nivo saradnje je opao posle parlamentarnih izbora u Srbiji u decembru 2003, izvestio je Meron.
- 5. maj** – Savet ministara SCG je, u skladu sa izvršenim promenama u svom sastavu, imenovao nove članove Saveta za evropske integracije Srbije i Crne Gore. Članovi Saveta za evropske integracije, umesto dosadašnjih na tim funkcijama, postali su Vuk Drašković, ministar spoljnih poslova, i Predrag Ivanović, ministar za međunarodne ekonomske odnose SCG. – Evropski parlament izabrao je novu, proširenu Evropsku komisiju, koja će raditi do 31. oktobra 2004. Komisija sada ima 30, umesto dosadašnjih 20 članova. Novih deset komesara iz novih članica Unije su bez portfelja, ali će imati pravo glasa i učesća u donošenju odluka Komisije. Nova komisija, koja tek treba da bude izabrana i koja će raditi posle 1. novembra, imaće 25 članova, odnosno po jednog predstavnika iz svake zemlje. Najveće države članice EU-a – Nemačka, Francuska, Velika Britanija, Italija i Španija – više neće, kao do sada, imati po dva komesara.
- 6. maj** – Vlada Srbije usvojila je informaciju o izmenama Akcionog plana za usklađivanje zakona Republike Srbije sa propisima Evropske unije. Šefovi poslaničkih grupa Skupštine Kosova, izuzev srpske koalicije Povratak, odbacili su plan Vlade Srbije za političko rešenje aktuelne situacije u Pokrajini jer, po njihovom mišljenju, ovaj plan ima za cilj teritorijalnu podelu Kosova. – Turski premijer Erdogan započeo je istorijsku posetu Grčkoj, u toku koje su dve zemlje najavile "strateško partnerstvo". Erdogan je prvi turski premijer koji je došao u posetu Grčkoj posle 16 godina.

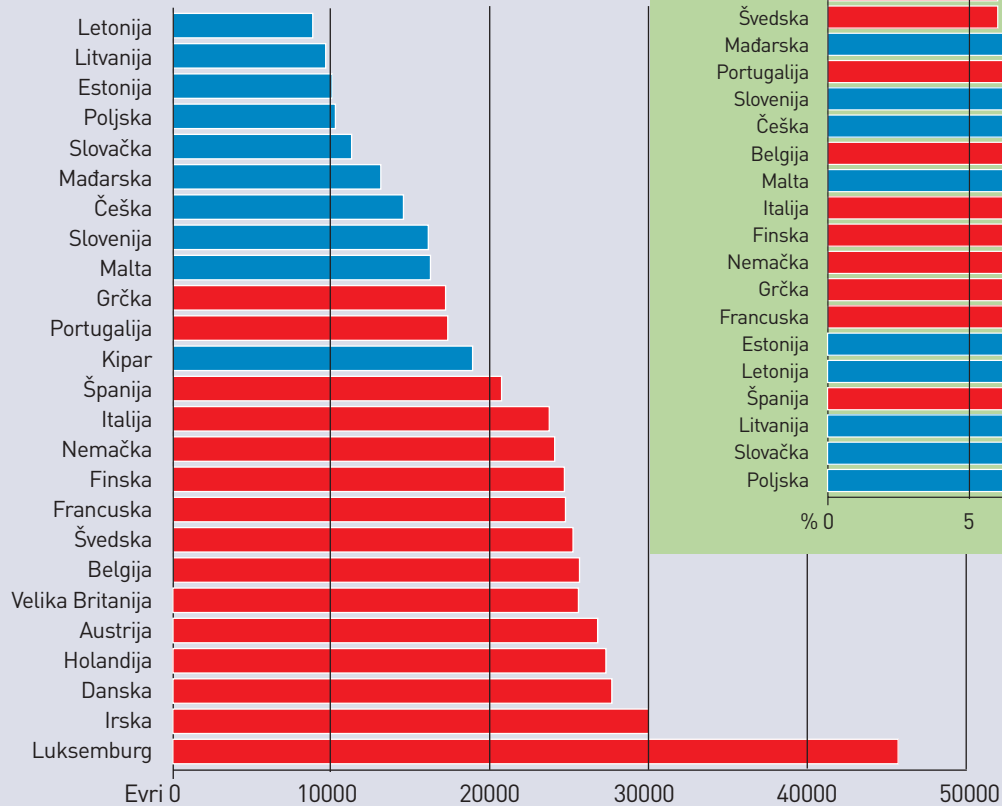
ROMANO PRODI I DESET NOVIH EVROPSKIH KOMESARA

- 7. maj** – Turski parlament usvojio je amandmane na Ustav Turske, kojima se smanjuje uticaj vojske na politički život. I ove, kao i mnoge ranije promene, u skladu su sa zahtevima Evropske unije i pretpostavlja se da će Tursku približiti statusu kandidata za članstvo u EU. – Holandija je ratifikovala hrvatski Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU-om. Britanija i Italija to još nisu učinile, jer su do sada sa Holandijom zahtevale da Hrvatska bolje sarađuje sa Haškim tribunalom.
- 10. maj** – Evropski komesar za spoljnu politiku Kristofer Paten u poseti Prištini i Beogradu insistirao da je ispunjavanje međunarodnih obaveza uslov za napredovanje ka boljim odnosima sa Evropskom unijom. – Na dvodnevnom sastanku predsednika parlamenata zemalja Jadransko-jonske inicijative u Portorožu SCG je preuzela predsedavanje u narednih godinu dana.
- 12. maj** – MUP Srbije podneo krivične prijave protiv dvoje odgovornih lica kompanije MK Komerc, zbog sumnje da je kompanija proteklih godina učestvovala u nelegalnom izvozu šećera u Evropsku uniju. Evropska komisija je 4. marta 2003. prvi put odlučila da privremeno suspenduje povlašćeni izvoz šećera iz Srbije i Crne Gore u EU, zbog sumnji da je izvožen šećer koji nije proizveden u zemlji. Ova suspenzija je poslednji put produžena 8. februara 2004. na još šest meseci, iako je, po oceni Evropske komisije, došlo do "znatnog poboljšanja u radu carinskih organa SCG". – Evropski komesar za proširenje Ginter Ferhojgen rekao je da je, uprkos kritikama prema zaostajanju Rumunije u pregovorima sa EU-om, ova zemlja u stanju da završi pregovore o pridruživanju do kraja 2004. godine.

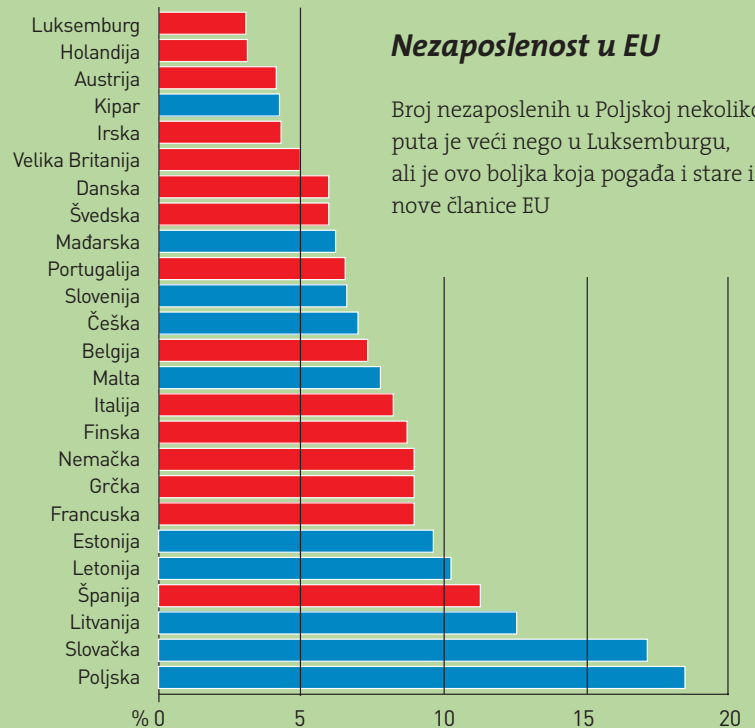
Bogati i siromašni

Među “desetorkom” samo se Kiprani po prihodima mogu meriti sa žiteljima “petnaestorke”.

Nezaposlenost u EU

Broj nezaposlenih u Poljskoj nekoliko puta je veći nego u Luksemburgu, ali je ovo boljka koja pogađa i stare i nove članice EU

■ “Stare” članice EU

■ “Nove” članice EU

Izvor:
Eurostat

Pojmovnik EU i evropskih integracija

Ko može da bude članica Evropske unije? "Svaka evropska država koja poštuje načela navedena u članu 6, tačka 1, može da zatraži da postane članica Unije. Ona upućuje zahtev Savetu koji, posle konsultovanja Komisije i nakon dobijanja saglasnosti Evropskog parlamenta, jednoglasno donosi odluku. Evropski parlament usvaja svoju odluku apsolutnom većinom članova koji ga čine. Uslovi prijema i izmene koje ovaj prijem prouzrokuje u Ugovorima na kojima se zasniva Unija predmet su sporazuma između država članica i države podnosioca zahteva. Taj sporazum se podnosi na ratifikaciju od strane svih Država Ugovornica, u skladu sa njihovim ustavnim pravilima." (Čl. 49 Ugovora o Evropskoj uniji)

Načela na kojima se zasniva EU: "Unija se zasniva na načelima slobode, demokratije, poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda i na vladavini prava, načelima koja su zajednička svim državama članicama." (Čl. 6, tačka 1 Ugovora o Evropskoj uniji)

Ciljevi Evropske unije: "Unija ima sledeće ciljeve:

- da podstiče uravnotežen i trajan privredni i društveni razvoj i visok nivo zaposlenosti, posebno stvaranjem prostora bez unutrašnjih granica, jačanjem privredne i društvene kohezije i uspostavljanjem ekonomske i monetarne unije koja će u dogledno vreme sadržati i jedinstvenu monetu, u skladu sa odredbama ovog Ugovora;
- da potvrđuje svoj identitet na međunarodnoj sceni, posebno vođenjem zajedničke spoljne i bezbednosne politike, što obuhvata i postepeno stvaranje zajedničke odbrambene politike, koja može dovesti do zajedničke odbrane (...);
- da jača zaštitu prava i interesa državljana svojih država članica uspostavljanjem prava građanstva Unije;
- da održi i ojača Uniju kao prostor slobode, bezbednosti i pravde, na kome je slobodno kretanje lica obezbeđeno uz paralelno usvajanje odgovarajućih mera iz oblasti kontrole spoljnih granica, azila, imigracije i sprečavanja borbe protiv kriminala;
- da u celosti očuva tekovine Zajednice (acquis communautaire) i da ih dalje razvija, što obuhvata i razmatranje pitanja u kojoj meri bi trebalo revidirati politike i oblike saradnje uspostavljene ovim Ugovorom, sa ciljem osiguranja efikasnosti mehanizama i institucija Zajednice." (Čl. 2 Ugovora o Evropskoj uniji)

Evropa na mreži

Kao i u drugim zemljama, i naši mediji su nedavno objavili veliku količinu informacija o Evropskoj uniji, povodom njenog prvomajskog proširenja. Ako vam nije bilo dosta, pa želite da saznate još više, preporučujemo vam pre svega deo zvaničnog sajta EU-a, posvećenog proširenju (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/index.htm>).

Ne, nije greška ako dugo čekate "skidanje" ugovora o pridruživanju deset novih članica. Svaki ugovor ima više hiljada stranica, više godina rada i odgovarajući broj megabajta. Na istom mestu, klik-dva dalje, možete naći i popularnije sadržaje, sa mnogo podataka (ekonomija, javno mnjenje...), ali i kroz dokumente rekonstruisanu istoriju poslednjeg talasa pridruživanja. Ako nemate vremena za duži "surfing", ne propustite bar kulturno-zabavni deo stranice evropskog komesara za pridruživanje Gintera Ferhojgena: http://europa.eu.int/comm/commissioners/verheugen/special_en.htm. Tu su i radovi poznatih slikara "novih Evropljana", ali i satire i šale na račun Evropske unije.

Za one koji su se tokom ovog maja "navukli" na veće doze informacija o Uniji, preporučujemo sledeću terapiju. Najvažnije kratko i dnevno obrađene vesti iz dvadesetpetorke i o njoj mogu se naći na www.euobserver.com, a slično, ali ozbiljnije izdanje – sa linkovima ka kompletnim izveštajima i studijama – je www.euractiv.com. I na jedan i na drugi servis vesti možete se i besplatno pretplatiti, a "overdoziranje" neka ostane vaš problem.

Sličan servis, ali nedeljni, pravi deo omražene briselske eurokratije. Usluga je, međutim, pouzdana i sve je opet džabe (besplatna pretplata): http://europa.eu.int/comm/enlargement/docs/newsletter/weekly_arch.htm.

Pouzdati i uvek zanimljivi BBC deo svog sajta takođe posvećuje evropskim temama: www.bbc.co.uk/europe. Ako ni zbog čega drugog, treba ga preporučiti jer dolazi iz zemlje u kojoj se inteligentnim evroskepticizmom mnogi još uvek s pravom ponose.

Beogradski centar za evropske integracije (BeCEI) okuplja domaće i strane stručnjake koji se bave istraživanjima, obrazovanjem i izdavaštvom u oblasti političkih, bezbednosnih i ekonomskih reformi, neophodnih za evropske integracije naše zemlje.

info@becei.org, www.becei.org

Kontakt: dr Jovan Teokarević, direktor

Beogradski centar za evropske integracije zahvaljuje se na saradnji nevladinim organizacijama Pax Christi Holandija i Centru za razvoj Srbije, sa kojima je pokrenuo i godinu i po dana uspešno i sa zadovoljstvom izdavao "Evropski forum". Bez njih ovaj mesečnik ne bi postojao. Posebno dragocen bio je doprinos Biljane Dakić, doskorašnje predstavnice nevladine organizacije Pax Christi u Beogradu.

Fondacija "Friedrich Ebert" je institucija koja daje doprinos razvoju pluralizma, pravne države, socijalne pravde i nenasilnom rešavanju konflikata u državi i društvu. Transformacija društva i razvoj demokratije, unutrašnji i spoljni procesi integracije Srbije, pravne, ekonomske i socijalne reforme oblasti su delovanja beogradske kancelarije Fondacije "Friedrich Ebert". fes.bgd@fes.org.yu, www.fes.org.yu

Kontakt: Dr Heinrich Sassenfeld, koordinator projekta za Srbiju i Crnu Goru

Mesečnik "Evropski forum" je izdanje je **Beogradskog centra za evropske integracije** i redovni je dodatak nedeljnika "Vreme". Osnovale su ga u januaru 2003. godine tri nevladine organizacije: Pax Christi Holandija, BeCEI i Centar za razvoj Srbije.

Urednici: Aleksandra Mijalković i dr Jovan Teokarević

Adresa: Vitanovačka 23, 11000 Beograd, Srbija i Crna Gora

Tel/fax: 011-464-180, **e-mail:** info@evropskiforum.net, www.evropskiforum.net

Ovaj broj je objavljen uz finansijsku pomoć Fondacije "Friedrich Ebert"

Oblikovanje i slog: Grafički Centar Vreme, **Štampa:** Rotografika, Subotica